

O‘SPIRINLIK DAVRIDA O‘QUV FAOLIYATIGA MOTIVATSIYANING TA’SIRI

Rajabova Mohigul Sotiboldi qizi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ijtimoiy himoya milliy agentligi
Surxondaryo viloyati Uzun tumani “Inson” ijtimoiy xizmatlar markazi psixologi

E-mail: mohigulr624@gmail.com

ANNOTATSIYA

O‘spirinlik davrida o‘quvchilarning kasb tanlashi uning o‘quv motivatsiyasiga ta’sir etadi, o‘z navbatida o‘quv motivatsiyalar esa ularning o‘quv faoliyatiga sezilarli darajada ta’sirini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Motiv, motivatsiya, o‘spirinlik, muvaffaqiyatga intilish, muvaffaqiyatsizlikdan qochish, pedagogik, psixologik, xulq-atvor.

Ma’lumki, Faoliyatning amalga oshishi va shaxs xulq-atvorini tushuntirish uchun psixologiyada “motiv” va “motivatsiya” tushunchalari ishlatiladi. Motivatsiya – inson xulq-atvori, uning bog‘lanishi, yo‘nalishi va faolligini tushuntirib beruvchi psixologik sabablar majmuini bildiradi. Bu tushuncha u yoki bu shaxs xulqini tushuntirib berish kerak bo‘lganda ishlatiladi, ya’ni: “nega?”, “nima uchun?”, “nima maqsadda?”, “qanday manfaat yo‘lida?” degan savollarga javob qidirish – motivatsiyani qidirish demakdir. O‘spirinlik davri o‘ziga xos o‘zgarishlar davri ekanligi bilan birga, o‘ziga xos murakkab jarayonlarni boshidan kechirish davri hamdir. Bu davrda talabning asosiy faoliyati o‘qish faoliyatidagina iboratdek tuyulsada, biroq bu faoliyatga ta’sir etuvchi juda ko‘plab omillar mavjudki, ularni tadqiqotlar davomida o‘rganish bugungi psixologiya fanining ham dolzarb vazifalari qatoridan o‘rin olgan. O‘spirinlik davrida ularning o‘quv faoliyatiga ta’sir ko‘rsatuvchi eng muhim omillardan biri bu talabalardagi muvaffaqiyatga intilish yoki muvaffaqiyatdan qochish motivlaridir. Bir so‘z bilan aytganda, muvaffaqiyatga erishish motivlari faoliyat yoki maqsadning sermahsul bajarilishiga bog‘liq. Muvaffaqiyatsizlik motiviga moyil kishilar esa o‘rtacha qiyinchilik tug‘diruvchi yoki yuzaki, sayozroq maqsadlarni tanlaydilar. Ular har bir ishini o‘ylab amalga oshiradilar, bekorga tavakkalchilik qilmaydilar. Ular o‘z oldilariga qo‘ygan maqsadlarini ba’zan arzimagan bahonalar bilan tark etadilar va amalga oshirishni paysalga soladilar yoki voz kechadilar.

Adabiyotlar tahliliga asoslangan holda quyidagi ma’lumotlarni qayd etish lozim. L.V.Borozdinning qayd etishicha, agar guruhda yuqori darajadagi qobiliyatli egalik

qilsa, ya'ni ko'pchilikni tashkil qilsa, u holda faqat o'rtacha qobiliyatli talabalargina muvaffaqiyatga erishish yoki muvaffaqiyatsizlikdan qochish motivlariga qattiq beriladilar. Bunday guruhlarda na o'ta yuqori fikrlovchi, kuchli motivatsiyalar hukm surmaydi. Chunki bunda musobaqa vaziyati yoki haddan tashqari yengil, yoki haddan tashqari og'irdek tuyuladi.

Ta'lim faoliyatining muvaffaqiyatli kechishi pedagogik – psixologik xarakterdagi ko'plab omillarga, xususan, ijtimoiy – psixologik va ijtimoiy – pedagogik omillarga bog'liqdir. Shuningdek, motivatsiyaning kuchi va uning tuzilishi ham ta'lim faoliyatining muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi.

Xulosa o'rinda shuni aytish mumkinki, Ta'lim faoliyatining muvaffaqiyatli kechishi pedagogik – psixologik xarakterdagi ko'plab omillarga, xususan, ijtimoiy – psixologik va ijtimoiy – pedagogik omillarga bog'liqdir. Shuningdek, motivatsiyaning kuchi va uning tuzilishi ham ta'lim faoliyatining muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi. O'spirinlarda o'quv faoliyatida muvaffaqiyatga intilish va muvaffaqiyatsizlikdan qochish jarayonida oila a'zolarining, tengdoshlarining individual imkoniyatlarining ta'siri asosiy ro'l o'ynaydi. O'spirinlik davrida motivatsiyaning shakllanishi ularda o'ziga nisbatan ishonchning ortib borishi bilan uzviy bog'liq bo'ladi va maqsadga intilish tizimining ortishi hamda o'ziga va o'zgalarga nisbatan hurmat, mustaqil qaror qabul qilish hissining ortib borishi motivatsiyaning shakllanishida asosiy ko'rsatkich hisoblanadi. O'spirinlik davrida o'quv faoliyatiga nisbatan muvaffaqiyatga intilish jarayonida o'zini rivojlantirishga va o'z o'ziga nisbatan hurmat hissini qaror toptirish maqsadga muvofiqdir. O'quv faoliyati davomida o'spirinlarda o'qishga bo'lgan motivni shakllantirish va rivojlantirish maqsadida ular faoliyatini rag'batlantirib borish va hamda guruhda motivatsiyani oshirishga doir trening mashg'ulotlarini tashkil etish samara beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Akulina N. N. Vliyaniye obshego intellekta i motivatsii na uspeshnost usvoyeniya znaniy // Ananevskiy chteniya 99: Tezisi nauchno-prakticheskoy konferensii. - SPb., 2000. [123]
2. Assev V. G. Motivatsionnaya regulyatsiya povedeniya linosti: Avtoreferat dis. na soisk. uchen. step, doktora psixol. nauk. M., 2003. [125-138]
3. Aseyev V. G. Motivatsiya povedeniya i formirovaniye lichnosti. M. 2001.
4. Borozdina L. V. Diagnostika motivatsii dostijeniya uspexa i izbeganiya neudachi (avtorskaya razrabotka psixodiagnosticheskoy sxemi). 2002. [98-103]

5. Vartanova I. I. K probleme diagnostiki motivatsii // Vestnik MGUYU Ser. Psixologiya. 2002.
6. Vilyunas V. K. Psixologicheskiye mexanizmi motivatsii cheloveka. M. 2004.
7. Vilyunas V. K. Psixologicheskiye mexanizmi razvitiya motivatsii: Avtoref. dis. na soisk. uchen. step, doktora psixol. nauk. M., 2000.
8. Vlasova N. N. Izucheniye osobennostey dominirovaniya motivov u detey mladshego shkolnogo vozrasta//Voprosi psixologii. 2002.